

Valentina Nedeljko

STOTA OBLJETNICA ROĐENJA ROBERTA SABATINA LOPEZA (1910.-1986.)

Roberto Sabatino Lopez ili u engleskoj varijanti Robert S. Lopez jedan je od najpoznatijih medievista 20. stoljeća za pitanja iz ekonomske i urbane povijesti Mediterana u srednjem vijeku. Podjednako ga se može smatrati talijanskim i američkim medievistom. Pisao je na talijanskome, engleskome i francuskome jeziku, a pasivno je poznavao najmanje osam jezika.¹ Svojim proučavanjima nije dao veliki doprinos samo ekonomskoj povijesti uopće nego je svojim radom dao poticaj demografskoj povijesti i dubljem istraživanju europskih mediteranskih gradova. On je shvaćao važnost proučavanja društvene, političke i kulturne povijesti, materijalnih uvjeta epoha koje je proučavao te faktora čovjeka u njima. Tako je svojim radom utjecao i na hrvatsku historiografiju od 1970-ih nadalje, a sam taj utjecaj na istraživanja europskih mediteranskih gradova vidi se i u radu profesora i akademika Tomislava Raukara. U njegovim radovima vezanima uz srednjovjekovni Zadar vidi se utjecaj Lopeza koji je time dao doprinos najboljem hrvatskom poznavatelju srednjovjekovnog grada na istočnojadranskoj obali.

Robert S. Lopez rođen je 8. listopada 1910. godine u Genovi, drugoj najvećoj luci Sredozemlja,² u kojoj je stekao akademsku diplomu i strast za povijesti. Glavna usmjerenja svojih budućih stručnih interesa vjerojatno je oblikovao u jednom od najvažnijih i najstarijih arhiva u cijeloj Italiji, arhivu Genove *Arhivo di Stato*, koji se nalazi u blizini katedrale *San Lorenzo* i nadbiskupijske palače. Tamo ga je uputio njegov bliski prijatelj Vito Vitale, tada istaknuti genovski učenjak i jedan od najuglednijih članova *Societa di Storia Patria Ligure*. Taj je arhiv tijekom studija Lopez redovito posjećivao, te se tamo upoznao s diplomatskom i notarskom građom.³ Na njegov su rad i znanstveno napredovanje utjecali raznovrsni povjesničari. Sam navodi bitan

utjecaj klasičnih autora, Tacita i oba Plinija, ali jednako tako ističe važnost spoznaja koje su mu otvorili kolege s Yalea. Osim njih, utjecaj na njega imaju i predstavnici škole *Annales* kao što su Marc Bloch, Georges Duby, Henry Pirenne, Jacques le Goff, a veliku ulogu ima i Fernand Braudel, koji je Lopeza usmjerio na rad u genovskim arhivima i predstavljao istraživački uzor.⁴

Na Sveučilištu u Milanu studirao je povijest gdje je 1932. godine i doktorirao.⁵ Godinu dana nakon toga objavio je u Milanu svoju prvu knjigu *Genova marinara nel Duecento: Zaccaria ammiraglio e mercante*. Već je ona dala naznaku njegove cjeloživotne profesionalne orijentacije: orijentiranost na rodni grad Genovu i na njegove prošlosne tragove. Iako nikada nije napisao sintezu povijesti tog talijanskog grada, Lopez je preko pojedinačnih članaka i pojedinih knjiga stvorio kompleks tema i problemskih pitanja koje njegov kolega i prijatelj Steven A. Epstein dijeli na četiri osnovne teme: religioznost i odnos crkve i poslovanja, klanska podjela obitelji, nepotisnuta individualnost i sklonost ukapljanja došljaka s postojećim sustavima.⁶ Od 1933. godine Lopez intenzivno radi na diplomatskoj građi Arhivo di Stato za studiju *L'attivit  economica di Genova nel marzo 1253 second i Cartulari Notarii*, nakon čega objavljuje još dvije knjige: *Studi sull' economia genovese nel medio evo* 1936. i *Storia delle colonie genovesi nel mediterraneo* 1938. godine.⁷ Riječ je o djelima temeljnima za daljnje proučavanje trgovinskih odnosa Genove s Venecijom, Firencem, Pisom, Bizantskim Carstvom, genovskim kolonijama te širenju pomorske trgovine, uvoznih i izvoznih proizvoda, funkcioniranje trgovine od 5. do 15. st.

Lopez je nakon stjecanja doktorata 1932. godine predavao povijest srednjega vijeka na mnogim sveučilištima po Italiji sve do 1939. godine. Na genovskom je sveučilištu od 1936. do 1938. godine studentima držao predavanja o „srednjovjekovnim temama“ sve dok politička situacija nije postala neizdrživa.⁸ Zbog protivljenja fašizmu u Italiji, emigrirao je 1939. godine u SAD gdje je za vrijeme Drugoga svjetskog rata radio u Uredu za ratne informacije „Glasa Amerike“ (1942.–1943.) i bio inozemni urednik vijesti CBS-a do 1945. godine. U nadi da će naći posao na nekom američkom sveučilištu, upisao je studij povijesti na sveučilištu Wisconsin kojemu je 1942. godine dodijelilo doktorat. Kratko je na istome sveučilištu bio asistent na katedri za povijest jer su ga ratni dani odveli u talijanski odjel Ureda za ratne informacije u New Yorku (1942.–1944.). Jednom se našalio da je najveći uspjeh njegove karijere u vrijeme rata bio posao u navedenom uredu jer je tamo upoznao svoju buduću suprugu Claude-Anne Kirschen s kojom je bio u braku od 1946. godine.

Nakon rata uspio se vratiti svojoj profesionalnoj ljubavi, povijesti. Ubrzo je postao asistent na Yaleu te je u 35 godina uspješne sveučilišne karijere dao izniman doprinos američkoj medievistici koja se uzdigla do prestižne pozicije u odnosu na mnogo starija europska sveučilišta. Tomu svjedoči podatak da je usporedno predavao i na Brooklynu, Columbiji, Harvardu, Dukeu, North Carolini. Izvan SAD-a kratko je predavao na Sveučilištu u rodnoj Genovi, po Francuskoj i na Sveučilištu u Tel-Avivu. Na matičnom je sveučilištu Yale stekao zvanje *Sterling Professor*⁹ srednjovjekovne povijesti.¹⁰ Njegova profesorska karijera je potrajala sve do 1981.

Iako se s pravom može reći da su Genova i ekonomska povijest na Mediteranu glavna područja njegova zanimanja i znanstvenih studija, nemjerljiv je Lopezov doprinos poznavanju srednjovjekovnoga grada općenito, srednjovjekovne trgovine, uloge

kolonija i naselja u sredozemnoj trgovini, bankarstva, kredita, valuta te odnosa Zapada prema rubnim dijelovima europske srednjovjekovne civilizacije, Bizantu i islamskoj Španjolskoj.¹¹ Sve to nije izostavljeno ni u jednom od njegovih najpoznatijih djela. Pritom je Lopez vrstan poliglota koji s globalne razine izvrsno i detaljno poznaje lokalne povijesti. Jedno od takvih djela je *Naissance de l'Europe* (hrv. *Rođenje Europe*),¹² koje je izvorno napisano na francuskome jeziku i prevedeno na sedam jezika¹³, kasnije je upotpunjeno na materinskome talijanskom i objavljeno 1967. godine u Londonu. Hrvatska ju je povijesna znanost dočekala u hrvatskome prijevodu 1978. godine te je ostavila značajnog traga na povjesničare srednje generacije. To je djelo sinteza političke, kulturne i društveno-ekonomske povijesti s prikazom stanja u Europi od pada Zapadnog Rimskog Carstva do četrnaestoga stoljeća. Prema Lopezovu mišljenju, područje njegova proučavanja nije moguće nazvati razdobljem „srednjega“ ili „kršćanskoga“ vijeka, nazivom koji su mu davali raniji povjesničari. „Srednji vijek“, izraz kojim je nazvano prijelazno razdoblje između propadanja klasične grčko-rimske civilizacije te renesanse i moderne europske civilizacije, kako sam Lopez kaže, zapravo je najnetočniji jer se „srednjim“ može nazvati bilo koje razdoblje između prošlosti i budućnosti. Značajke srednjeg vijeka kao što su feudalizam, kmetstvo, neukost i partikularizam ne mogu se ograničiti samo na jedno razdoblje, već mogu samo predstavljati napredak od grčkoga i rimskoga doba koje se u tom obliku pojavljuje i traje do 15. stoljeća, kojim je to razdoblje zaključeno. „Kršćanski vijek“, kako je dobio ime u romantizmu 19. stoljeću, ne može isto tako biti precizna odrednica jer se kršćanstvo također ne ograničava samo na to razdoblje, već se pojavljuje puno prije 4. stoljeća. Osim toga, čak bez obzira na to što je kršćanstvo predstavljalo važnu ulogu tog razdoblja, ono nije bilo jedini pokretač tog doba.¹⁴ Razdoblje koje se proučava zato nije „srednji vijek“ ili „kršćanski vijek“, nego je u prvom planu proučavanje postanka Europe na način da se gleda na razvoj društva, običaja, razvoj političkih okolnosti te stvaranje sustava različitih država iz nekadašnjeg područja grčko-rimske civilizacije, te utjecaja na nju. Kako bi sam Lopez rekao:

Tko danas misli na Europu, ne misli na jedinstvenu vjeru ili na univerzalnu državu, nego na cjelokupnost političkih ustanova, vjekovnih spoznaja, umjetničkih i književnih tradicija, ekonomskih i društvenih interesa što uvršćuju mozaik mišljenja i nezavisnih naroda.¹⁵

Sama knjiga nije napisana kao zaokružena cjelina u formi priručnika, već Lopezovim riječima *ono što sam htio pružiti čitaocu (...) je esej, u etimološkom smislu, to jest pokušaj interpretacije*.¹⁶ Feudalizam je jedna od važnijih tema navedene knjige, no za razliku od Marca Blocha, jednoga od njegovih utjecaja iz „škole“ *Annales*, Lopez u to proučavanje nije išao daleko kao sam Bloch koji je temeljitije analizirao strukture feudalnog društva. Bez obzira na to, *Rođenje Europe* smatra se djelom koje je dalo veliki doprinos historiografiji. To djelo potvrđuje sliku Europe kakvu je dao Henri Pirenne u svojem djelu *Povijest Europe* objavljenom posthumno još 1936. godine.¹⁷ Lopez Pirenneovu jednadžbu „grad jednako tržnica“ ispituje unutar okvira srednjeg vijeka preko vlastitih izvora i pokušava otkriti njezinu važnost unutar urbane povijesti.¹⁸ Zato je i knjiga *Rađanje Europe* svojevrsna nadopuna sinteza i studija Henrija Berra ili Henrija Pirennea u koju autor uključuje dotadašnja saznanja kulturne, socijalne i ekonomske historije.

Svoje proučavanje povijesti Lopez je proširio i na proučavanje gospodarskih odnosa kasnoga srednjeg vijeka. Na to su ga usmjeravali utjecaji kruga povjesničara oko časopisa *Annales* i pisanje njemačkog povjesničara Karla Lamprechta, odnosno njihovi pristupi ekonomskoj i socijalnoj povijesti. Tim su se proučavanjem, u kojem su fokusne sfere bile demografske, ekonomske i kulturne promjene u periodu između 14. i 15. stoljeća, bavili Wilhelm Abel, Friedrich Lütige, Michael M. Postan, Harry A. Miskimin i drugi.¹⁹ Neki od njegovih članaka u časopisu *Annales* jesu *Aux origines du capitalisme genois* (1937.), *Du Marche temporaire a la colonie permanente: la politique commerciale au Moyen Age* (1949.) u kojem je orijentiran na kolonije i naselja u svijetu trgovine u srednjem vijeku te *Le Marchand Genois: un profil collectif* (1958.).²⁰ Posebno je surađivao s Miskiminom s kojim je 14. stoljeće na temelju proučavanja ekonomskih odnosa i trgovinskih podataka iz talijanskih gradova nazvao razdobljem „velike depresije“ koja će trajati sve do početka 15. stoljeća.²¹ S njime je napisao i studiju *England to Egypt, 1350-1500: Long-term Trends an a Long-Distance Trade*.²² Lopezov je doticaj sa strujom oko škole *Annales* vidljiv i po njegovu isticanju njegovih predstavnika. Već spomenutog Henrija Pirennea smatrao je jednim od najboljih ekonomskih povjesničara nenadmašenog načina i stila pisanja,²³ a djelo *L'Economie rurale et la vie des campagnes dans l' Occident medieval* Georgesa Dubyja proglasio je 1964. godine najvažnijom i najbolje napisanom studijom srednjovjekovne povijesti koje je ikada pročitao.²⁴ Ova pak dva kronološki suprotna primjera pokazuju širinu Lopezova medievističkog obzora jer je gajio istovremenu sklonost i prema tradicionalnim i prema modernim načinima proučavanja srednjovjekovne povijesti. Iako uvijek fokusiran na „ekonomiju“, ostavši dokraja vjeran svomu ranom modelu „povijesti pod utjecajem časopisa *Annales*“ (odno Marcu Blochu i Lucienу Febvreu), otvarao je nova pitanja kao što su, primjerice, promjene klime u Europi i njihov utjecaj na ekonomiju.²⁵

Knjiga koja izlazi pod naslovom *The Commercial Revolution of the Middle Ages* mnogi drže njegovim najboljim, ali i najpoznatijim djelom. Objavljeno je prvi put na talijanskome 1964., na engleskome 1971. te na francuskome jeziku 1974. godine.²⁶ Lopez se ovdje bavi analizom ekonomskih struktura srednjeg vijeka te pokazuje razvitak ekonomije kroz ekonomsku renesansu i njezin opći napredak.²⁷ Djelo je objavljeno i kao svezak edicije ekonomske povijesti koju je uredio Harry A. Miskimin, a značajno je jer predstavlja svojevrsnu sintezu Lopezova dugogodišnjeg bavljenja financijama, trgovinom, novcem i ostalim ekonomskim faktorima srednjeg vijeka. Vješto izbjegavši političku historiju, koja je u angloameričkoj historiografiji 1970-ih još uvijek bila dominantna, Lopez prikazuje socijalno-ekonomske prilike, kako sam navodi, „dosada nepoznatu facetu naličja medijevalne Europe“ koja u prvi plan ne stavlja „dvorce i katedrale“ nego „zidinama opasane gradove i otvorenu zemlju“ između 10. i 15. stoljeća, prostor na kojemu Lopez uočava veliku revoluciju trgovine.²⁸

Svoju profesorsku karijeru Lopez je završio 1981. godine umirovljenjem nakon trideset i pet godina rada na Yaleu. Umro je 1986. godine u svojem domu u New Havenu.²⁹ U dugogodišnjoj karijeri stekao je veliku reputaciju u znanstvenim krugovima koji su se bavili ekonomskom poviješću srednjega vijeka. „*Donio je Americi i Yaleu novi interes u srednjovjekovnoj ekonomiji te posebice u njezinoj trgovini i gradovima*“.³⁰ Za sobom je ostavio četrnaest knjiga i više od stotinu znanstvenih članaka u razdoblju od 1930. do 1980. godine koji su, zahvaljujući Lopezovoj supruzi Claude-Anne Kirschen

Lopez, zajedno s njegovom bibliotekom pohranjeni na Arizona State University.³¹ Njegov rad imao je utjecaj i na hrvatske povjesničare. Kod nas je 1978. objavljen prijevod s talijanskog jednog od njegovih poznatijih djela: *Rođenje Evrope*, za koji je zaslužan Berislav Lukić. Taj je prijevod jedno od djela koja će utjecati na hrvatsko proučavanje povijesti te će biti značajan u proširenju perspektive gledanja hrvatske historiografije, a posebno u proučavanju ekonomske povijesti.

IZBOR IZ BIBLIOGRAFIJE ROBERTA S. LOPEZA:

Byzantium and the World Around it. London: Variorum Reprints, 1978.

La prima crisi della banca di Genova, 1250-1259. Milano: Università L. Bocconi, 1956.

Naissance de l'Europe. Paris: A. Collin, 1962.

Storia delle colonie genovesi nel Mediterraneo. Bologna: Nicola Zanichelli, 1938.

Studi sull'economia genovese nel medio evo. Torino: Bottega d'Erasmus, 1970.

Su e giù per la storia di Genova. Genova: Università di Genova. Istituto di paleografia e storia medievale, 1975.

The Commercial Revolution of the Middle Ages, 950-1350. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall, 1971.

The Shape of Medieval Monetary History. London: Variorum, 1986.

The Three Ages of the Italian Renaissance. Charlottesville: University Press of Virginia, 1970.

BILJEŠKE

1 Donald E. Riggs, <i>Robert S. Lopez Collection</i> (Tempe, Arizona: Arizona State University, 1988.), viii.	7 Donald E. Riggs, <i>Robert S. Lopez Collection</i> (Tempe, Arizona: Arizona State University, 1988.), viii, ix.	u kojoj su tiskana i mnoga ostala djela povjesničara oko časopisa <i>Annales</i> .
2 Isto, vii.	8 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> , 5. [iz predgovora – Berislav Lukić].	13 Donald E. Riggs, <i>Robert S. Lopez Collection</i> , vii.
3 Isto, viii.	9 <i>Sterling Professor</i> je najviši akademski rang na sveučilištu Yale, a dodjeljuje se redovnim članovima fakulteta koji su najbolji u svom području.	14 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> , 13. [iz predgovora – Roberto Lopez].
4 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> (Zagreb: Školska knjiga, 1978.), 14. [iz predgovora – Roberto Lopez].	10 Donald E. Riggs, <i>Robert S. Lopez Collection</i> , x.	15 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> , 6. [iz predgovora – Berislav Lukić].
5 <i>A global encyclopedia of historical writing</i> , s.v. „Lopez, Roberto Sabatino (1910.–1986.)“.	11 Isto, x.-xviii.	16 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> , 14. [iz predgovora – Roberto Lopez].
6 Steven A. Epstein, <i>Genoa and the Genoese, 958-1528</i> (University of North Carolina Press Books, 2001.), xiv-xv.	12 Prvi put objavljena 1962., u pariškoj izdavačkoj kući Armand Colin,	17 Roberto Lopez, <i>Rođenje Evrope. Stoljeća V-XIV</i> , 8. [iz predgovora – Berislav Lukić].

- 18 Robert S. Lopez, „Of towns and trade“, u: *Life and Thought in the Early Middle Ages*, ur. Robert Stuart Hoyt (University of Minnesota Press, 1967.), 30-31. (posjet 10.04.2010.)
- 19 Gerhard Fouquet, „Stadtwirtschaft: Handwerk und Gewerbe im Mittelalter“, u *Sozial- und Wirtschaftsgeschichte Arbeitsgebiete – Probleme – Perspektiven aus Anlass des 100. Erscheinens der Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte*, ur. Günther Schulz (Stuttgart : Steiner, 2005.), 71.
- 20 Donald E. Riggs, *Robert S. Lopez Collection*, xv. ,xii.
- 21 Gerhard Fouquet, „Stadtwirtschaft: Handwerk und Gewerbe im Mittelalter“, 73.
- 22 U: *Studies in the Economic History of the Middle East* (1970.), 93 – 128.
- 23 Iz recenzije: Robert Sabatino Lopez, „Review“, *Speculum* 27/1 (1952.), 119 – 122.
- 24 Iz recenzije: Robert Sabatino Lopez, „Review“, *Speculum* 39/3 (1964.), 503 – 506.
- 25 Fernand Braudel, *On history* (Chicago: University of Chicago Press, 1982.), 136.
- 26 Donald E. Riggs, *Robert S. Lopez Collection*, xii.
- 27 Robert Sabatino Lopez, *The Commercial Revolution of Middle Ages, 950-1350* (Cambridge: Cambridge University Press, 1976.).
- 28 Iz recenzije: Richard D. Face, „Review“, *Speculum*, 48/2 (1973.), 382.
- 29 New Haven, Connecticut; „Robert S. Lopez Dies; Yale History Professor“, *New York Times*, 9.7.1986., <http://www.nytimes.com/1986/07/09/obituaries/robert-s-lopez-dies-yale-history-professor.html>
- 30 David Herlihy, *Women family and society in medieval Europe: historical essays, 1978-1991* (Providence, RI: Berghahn Books 1995.), 7.
- 31 The Lopez Collection; Donald E. Riggs, *Robert S. Lopez Collection*, xix. Vidi također: http://www.acmrs.org/web_pages/online_resources/online_resources_lopez.html (22.V.2010.).

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlaisavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com